

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “adv”, “hâd” md.leri; *Lisânü'l-Arab*, “ğlv” md.; Ebû'l-Bekâ, *el-Küllüyyât*, s. 150, 242, 311, 392; Wensinck, *el-Mu'cem*, “adv” md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, “adv” md.; *el-Muvaṭṭaʿ*, “Cihâd”, 11, “Ramazân”, 1, “Şiyâm”, 6, 7; *Müsned*, I, 23, 24, 40-41, 215, 300, 347, 386; II, 180, 217, 221, 310; III, 101, 161, 198, 454, 456; IV, 25, 86, 118, 119, 132, 147, 172, 338, 394, 422; V, 32, 41, 147, 386; VI, 46, 116, 167, 173; Dârimî, “Şalât”, 159, “Nikâh”, 3; Buhârî, “Eymân”, 24, “Teheccüd”, 5, 18, “Edeb”, 50, 54, 86, “Tevhîd”, 9, “Daʿavât”, 50, “İmân”, 32, “Nikâh”, 1, “Veşâyâ”, 16, “Enbiyâ”, 48, “Şavm”, 33, 45, 55; Müslim, “İmân”, 148-149, 167, “Müsâfirîn”, 177, 178, 219, “Şalât”, 182, “Cihâd”, 3, “Zikir”, 78, “İlim”, 7; İbn Mâce, “Edeb”, 36, “Menâsik”, 63, “Duʿâ”, 12, “Zühd”, 19, “Cenâʿiz”, 52, “Tahâret”, 48; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 50, “Cihâd”, 82, “Teṭavvuc”, 27, “Şavm”, 55; Tirmizî, “Zühd”, 47, 64, “Birt”, 60; Nesâî, “Zinet”, 53, 122, “Cenâʿiz”, 30, “Şiyâm”, 47, 48; Taberî, *Câmü'l-beyân* (Şâkir), IX, 416; Ebû Hâtim er-Râzî, *Kitâbü'z-Zîne* (nşr. Abdullah Sellûm es-Sâmerrâî, *el-Ğulûv ve'l-fırâku'l-Ğâliyye fi'l-haḍareti'l-İslâmiyye* içinde) [baskı yeri yok], ts. (Dârü Vâsıt), s. 303-305; a.mlf., *A'lamü'n-nübüvve* (nşr. Salâh es-Sâvî – Ğulâm Rızâ Avânî), Tahran 1397/1977, s. 43, 45, 166; Mâtürîdî, *Te'vîlât*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 40, I, vr. 172^b, 193^a; Kâdî Abdülcebbâr, *el-Mugnî*, XX/1, s. 14; Ebû'l-Yûser el-Pezdevî, *Uşûlü'd-dîn* (nşr. H. Peter Linss), Kahire 1383/1963, s. 257-258; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtiḥu'l-ğayb*, XII, 62-63; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, III, 382; İbn Teymiyye, *Minhâcü's-sünne* (nşr. M. Reşâd Sâlim) [Riyad], 1406/1986, I, 474, 482-483; VI, 190; VIII, 59; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Medâricü's-sâlikîn*, Beyrut 1403/1983, II, 496; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, I, 540; II, 65; Âiûsî, *Rûḥu'l-meʿânî*, VI, 210; Elmalılı, *Hak Dini*, II, 1784-1785; Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-me-nâr*, IV, 65; VI, 81, 461, 488-489, 491; VIII, 138-139, 277, 439; IX, 369, 469, 527; X, 431, 438-440; XI, 63, 115, 261-262; Ali Sâmî en-Neşşâr, *Neşʿetü'l-fikri'l-felsefi fi'l-İslâm*, İskenderiye 1966, II, 66-69, 71-98, 246; Yûsuf el-Kardâvî, *Zâhiretü'l-ğulûv fi't-tekfîr* [baskı yeri yok], 1406/1985 (Matâbiul-muhtârî'l-İslâmî), s. 4-5, 18-19; Ahmed Abdülkâdir eş-Şâzelî, *Harekâtü'l-ğulûv ve't-teṭarruf fi'l-İslâm*, Kahire, ts. (Dârü'l-Misriyye), s. 10-13; Abdurrahman b. Muallâ el-Lüveyhiḳ, *el-Ğulûv fi'd-dîn*, Beyrut 1412/1992, tür.yer.; Abdullah Sellûm es-Sâmerrâî, *el-Ğulûv ve'l-fırâku'l-Ğâliyye fi'l-haḍareti'l-İslâmiyye* [baskı yeri yok], ts. (Dârü Vâsıt), s. 11-29, 73-74, 125.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

GUMÂRÎ

(bk. İBNÜ'S-SİDDİK el-GUMÂRÎ).

GUMEYSÂ el-ENSÂRİYYE

(bk. ÜMMÜ SÜLEYM).

GUNDER

(غندر)

Ebû Abdillâh Muhammed
b. Ca'fer Gunder el-Hüzeli
(ö. 193/809)

Basralı hadis hâfızı.

110 (728) yılından sonra doğdu. Benî Hüzeyl'in mevlâ'sı olup pamuktan dokunmuş kaba elbise (kırbâs) ticareti yaptığından Kerâbîsî nisbesiyle de anılmaktadır. Başta üvey babası Şu'be b. Haccâc olmak üzere İbn Cüreyc, Ma'mer b. Râşid, İbn Ebû Arûbe, Süfyan es-Sevrî ve Süfyan b. Uyeyne gibi hocalardan hadis rivayet etti. Zehebî, hadis tahsili için onun Basra'dan başka yere gittiğine ihtimal vermemektedir. Kendisinden Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medînî, Ebû Bekir b. Ebû Şeybe, İshak b. Râhûye, Halife b. Hayyât ve Ahmed b. Hanbel gibi tanınmış muhaddisler rivayette bulundu.

Hadis öğrenmek için çok soru sordugundan hocası İbn Cüreyc ona “gürültücü” anlamında Gunder lakabını vermiştir. Yahyâ b. Maîn, Gunder'in hocalarından yazdığı hadislerin son derece güvenilir olduğunu söylemekte, bir gün İbn Uyeyne'den rivayet ettiği hadisleri ihtiva eden bazı kitapları orada bulunan muhaddislere (veya kendisine) vererek bu hadislerde bir kusur bulmalarını istediğini, fakat onlarda bir rivayet kusuru göremediklerini belirtmektedir. Abdurrahman b. Mehdî, Gunder'in Şu'be b. Haccâc'dan duyarak yazdığı ve ayrıca ona kontrol ettirdiği hadisleri ihtiva eden kitaplardan Şu'be hayatta iken bile faydalandıklarını söylemiş, Şu'be'den rivayet edilen hadisler konusunda kendisi de dahil olmak üzere Gunder'in herkesten daha güvenilir olduğunu ifade etmiştir. Abdullah b. Mübarek de Şu'be'den rivayet edilen hadislerde ihtilâfa düşüldüğü zaman Gunder'in kitaplarını hakem kabul etmek gerektiğini söylemiştir. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Gunder'in Şu'be'den naklettiği hadislerin sağlamlığını kabul eden Ebû Hâtim er-Râzî, onun başkalarından yaptığı rivayetlerin bu derece güvenilir olmadığını belirterek bunların kontrol edilmek üzere yazılabileceğini zikretmişse de Zehebî, sahih hadisleri bir araya getiren müelliflerin onun rivayetlerinin güvenilir olduğu hususunda ittifak ettiklerini belirtmiştir. Nitekim

Ebû'l-Hasan el-İclî de Gunder'in sika olduğunu kabul etmiş. İbn Hibbân onu *eş-Şikât*'ına alarak dalgınlığına rağmen Allah'ın seçkin kullarından olduğunu söylemiştir.

Gunder, 193 yılı Zilkade ayının ilk günlerinde (Ağustos 809) vefat etti. Bu tarih bazı kaynaklarda 192 ve 194 olarak da zikredilmektedir.

Talebesi Yahyâ b. Maîn Gunder'in meziyetleri ve zaafırları hakkında önemli bilgiler vermekte; onun elli yıl boyunca gün aşırı oruç tuttuğunu, başkalarını zekât vermeye teşvik için zekâtını mahalle mescidinin minaresine çıkıp fakirleri etrafına toplayarak dağıttığını, halkın kendisine itibar etmesini sağlamak amacıyla ondan hadis tahsil etmek için Basra'ya gelen talebelerini yanına alarak çarşıda dolastığını söylemektedir.

Gunder lakabıyla tanınan on şahıs daha bilinmekte olup bunların yedisinin adı Muhammed, baba adları da Ca'fer'dir (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 960-964).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 296; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîḥ*, II, 508-509; a.mlf., *Ma'rifetü'r-ricâl* (nşr. Muhammed Kâmil el-Kassâr v.dğr.), Dimaşk 1985, I, 162, 163; II, 41-42; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 544-545; a.mlf., *et-Târîḥ* (Ömerî), s. 466; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Vasiyullah), I, 118, III, 448; Buhârî, *et-Târîḥu'l-kebir*, II, 57-58; a.mlf., *et-Târîḥu's-şagîr*, II, 269, 273; İclî, *eş-Şikât*, s. 402; Fesevî, *el-Ma'riḳe ve't-târîḥ*, I, 182, 188, 219, 220, 234, II, 101, 103-105, 107-112, 120, 156-157, 201-203, 272-276, 296, 551, III, 29, 48, 80, 178, 280, 385, 391; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 513; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, VII, 221-222; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, IX, 50; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 5-9; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 300-302; III, 960-964; a.mlf., *A'lamü'n-nübela'*, IX, 98-102; a.mlf., *Târîḥu'l-İslâm: sene 191-200*, s. 352-355; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 502; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 96-98; Hazrecî, *Hulâşatü Tezhib*, s. 330-331; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 333.

M. YAŞAR KANDEMİR

GUNNE
(الغنة)

Kur'an-ı Kerim tilâveti sırasında
genizden çıkarılan belirgin
ve melodik ses.

Sözlükte “genizden konuşmak, inlemek” anlamına gelen gann (gunne) kökünden isim olup kıraat ve tecvid ilimlerinde “genizden gelen ses” olarak tarif

edilir (Mekkî b. Ebû Tâlib, *er-Ri'âye*, s. 240). Gunne mîm ve nûn harflerine tâbi bir sıfattır ve özellikle Kur'ân-ı Kerîm'in tilâveti sırasında meydana gelen *ihfâ**, *idgam**, *iklâb** ve *izhar** hallerinde nazal (burunsu) bir inleme olarak duyulur. Ayrıca neşide ve şarkı okunması (tegannî) sırasında duyulan melodik inlemeler de bu terimle ifade edilebilir.

Nûn ihfâ harflerinden ve mîm de bâ harfinden önce sâkin olarak bulunduklarında "nûn"un mahreci tamamen, "mîm"nin mahreci ise kısmen terkedilerek gunne ile yetinilir. Bu durumda gunne "nûn"un sıfatını değil doğrudan kendisini teşkil eder; yani bu durumda "n" sesi sadece bir nazal inlemeden ibarettir. İhfâ harfleriyle okunduğunda (ن ك نتم) gibi) "nûn"a "nûn-i muhfât" (mahreci gizlenmiş nûn) veya "nûn-i hafıyye" (gizli nûn), bâ ile okunurken mahrecinden kısmen ayrılan "mîm"e (ف ح ك م نتم) gibi) "mîm-i muhfât", bu uygulamaya da "ihfâ-i şefe-vî" (dudak ihfâsı) denir (a.g.e., s. 267; Ali b. Muhammed es-Sehâvî, II, 537). "Nûn"un gunnesi "mîm"inkinden, ayrıca sâkin harfin gunnesi harekelininkinden, ihfâda olan harfin gunnesi izhardakinden ve idgamınıninki de ihfâli olandan daha kuvvetlidir (Saçaklızâde, "Şifâtü'l-hurûf" babı).

Gunne, medler gibi Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde vazgeçilmez bir âhenk unsurudur. Kur'an'daki âhengin en önemli etkenini oluşturan fâsılların yarısından fazlasını terennüme imkân veren, ses zenginliğine sahip gunneli harfler meydana getirir (nûn 3152, mîm 742; fâsılların tamamı 6106; bk. FÂSILA). Aynı zamanda hurûf-ı mukattaadan olan nûn ile başlayan Kalem sûresindeki elli iki âyetin tamamı gunneli fâsıllarla sona ermekte ve bunların kırk ikisini nûn oluşturarak baştaki nûn ile tam bir âhenk tablosu sergilenmektedir; ayrıca sûrenin altmış dört yerinde de gunne gerektiren durum (ihfâ, izhar, idgam, iklâb) söz konusudur.

Türkçe'de genellikle seslenme halinde (nidâ, vokativ) vurgulu telaffuz edilen kapalı hece sonlarındaki belirgin "m" ve "n" seslerine gunne denilebilir (Canım benim! Kana kan, cana can! gibi). Ahmed Hâşim'in, "Akşam, yine akşam, yine akşam / Göllerde bu dem bir karnış olsam" beytinde duyulan âhenk ise bu fonetik özelliğin Türk şiirindeki güzel bir yansıması olarak kabul edilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "ğnn" md.; *Kâmus Tercümesi*, IV, 710; Sibeveyhi, *Kitâbü Sibeveyh* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1982, IV, 452-456; Mekkî b. Ebû Tâlib, *er-Ri'âye* (nşr. Ahmed Hasan Ferhât), Amman 1404/1984, s. 232, 240, 263, 267; a.mlf., *et-Tebsıra fi'l-kırâ'ati's-seb'* (nşr. M. Gavs en-Nedvî), Bombay 1402/1982, s. 368; a.mlf., *el-Keşf 'an vücûhi'l-kırâ'ati's-seb'* (nşr. Muhyiddin Ramazân), Beyrut 1404/1984, s. 161; Dâni, *el-Muḥkem fi nakṭi'l-meşâḥif* (nşr. İzzet Hasan), Dimaşk 1379/1960, s. 57-79; İbnü'l-Bâzîs, *el-İknâ'* (nşr. Abdülmeccid Kattâmî), Dimaşk 1403, s. 246-261; Ali b. Muhammed es-Sehâvî, *Cemâlü'l-kurrâ' ve kemâlü'l-ikrâ'* (nşr. Ali Hüseyin el-Bevvâb), Kahire 1408/1987, II, 537; Ebû Şâme, *İbrâzü'l-me'ânî min Hurzi'l-emânî* (nşr. İbrâhim Atve İvâz), Kahire 1398/1978, s. 201-203; İbnü'l-Cezâ'î, *en-Neşr*, II, 22-29; a.mlf., *el-Muḥaddime*, İstanbul 1310/1892; a.mlf., *et-Temhîd fi 'ilmi't-tecvîd* (nşr. Gânim Kaddûrî el-Hamed), Beyrut 1986, s. 165-220; Süyûtî, *el-İtkân*, Kahire 1951, I, 96; Ali b. Osman el-Kâsîh, *Sirâcü'l-kârî'i'l-mübtedî*, Kahire 1982, s. 101-102, 408; Bennâ, *İlhâfû fuṣṣalâ'ti'l-beşer* (nşr. Şâban M. İsmâil), Beyrut 1407/1987, s. 143; Saçaklızâde, *Cühdü'l-muḥl*, Süleymaniye Ktp., Erzincan, nr. 8, vr. 10^a-57^a ("Şifâtü'l-hurûf" babı); İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, İstanbul 1984, s. 240-242, 341-347; K. Nelson, *The Art of Reciting the Qur'an*, Austin 1985, s. 21; Ganim Kaddûrî el-Hamed, *ed-Dirâsâtü's-şavtiyye 'inde 'ulemâ'i't-tecvîd*, Bağdad 1406/1986, s. 309-314, 426-466; Atıyye Kâbil Nasr, *Ğâyetü'l-mürîd fi 'ilmi't-tecvîd*, Kahire 1409/1988, s. 49-73, 128.

MEHMET ALİ SARI

el-GUNYE

(الغنية)

Abdülkâdir-i Geylânî'nin
(ö. 561/1165-66)

itikad, ibadet ve ahlâka dair eseri.

Kâdiriyye tarikatının piri Abdülkâdir-i Geylânî, bir müridinin isteği üzerine kaleme aldığını belirttiği esere *el-Ğunye li-tâlibi't-tarîki'l-haḳ' azze ve celle* ismini verdiğini söyler. Kitabın adı bazı kaynaklarda *Ğunyetü't-tâlibin li-tarîki'l-haḳ'* şeklinde de kaydedilmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1211).

Müellif, eserin muhtevasını farz ve sünnetlere dair şer'î âdâb, itikad, mev'iza ve menâkıb şeklinde tesbit eder. Bu konuları işlerken sık sık âyet ve hadislerle, fıkıh ve hadis âlimlerinin fikirlerine, zâhid ve sâfililerin söz ve menkıbelerine başvurur. Eserin telif tarihi belli değilse de zühd ve ibadet konularına ağırlık verildiği dikkate alınırsa Abdülkâdir-i Geylânî'nin ilk eserlerinden olduğu söylenebilir.

el-Ğunye bazı bölümlere (kitab, bab, meclis), bunlar da alt bölümlere (fasıl)

ayrılır. Ancak bu hususta düzenli bir usul takip edilmediği gibi muhtevasının da iyi bir düzeni yoktur. Esere ibadet konularında kısa bilgi verilerek başlanmış, ardından âdâb konusu ele alınmış, akaid ve mezheplerle ilgili bilgiden sonra tekrar ibadet ve amellerin faziletleri konusuna dönülmüştür. Bu bölümde mübarek ay, gün ve geceler, belli zamanlarda okunacak evrâd ve dualar, nâfile ibadetler, Kur'an okumanın fazileti hakkında geniş açıklamalar yapılmıştır. Kitabın vasiyet bölümünden sonra gelen ve müridlerin dikkat etmeleri gereken kurallara dair "Âdâbü'l-mürîd" başlıklı bölümün ayrı bir eser olduğu ve *el-Ğunye*'ye sonradan eklendiği ileri sürülürse de semâdan söz edilebilen *el-Ğunye*'nin tamamına atıfta bulunulmuş olması bu kısmın esere sonradan ilâve edilmediğini gösterir. Abdülkâdir-i Geylânî'nin diğer eserlerinde olduğu gibi *el-Ğunye*'nin sonunda da tamamlandığını gösteren herhangi bir kayıt yoktur. Eserin tasavvuf açısından önemli olan kısmı "Âdâbü'l-mürîd" adlı son bölümdür.

Ebû Tâlib el-Mekkî'nin *Ḳütü'l-ḳulûb*'ünü andıran *el-Ğunye* oldukça sade bir üslûpla kaleme alınmış, konular açık ve anlaşılır bir dille izah edilmiştir. Abdülkâdir-i Geylânî, eserin itikadî konulara ayırdığı bölümünde Hanbelî mezhebini ateşli bir savunucusu olarak görünür, bid'at mezheplerini sert bir dille eleştirir. Kur'an'ın lafzının mahlûk olduğunu söyleyen kelâm ulemâsını da aynı şekilde eleştirerek, "Kur'an'ın lafzının mahlûk olduğunu söyleyen kâfir olur" der. Ona göre Kur'an'ın anlamı yanında, işitilen sesleri, hatta harfleri bile mahlûk değildir. Allah'ın kelâmının ses olduğunu, ancak öteki seslere benzemediğini söyler (I, 280).

Diğer eserlerinde bütün yaratıklara karşı hoşgörülü olmayı, sevgi ve şefkat beslemeyi tavsiye eden Abdülkâdir-i Geylânî *el-Ğunye*'de müsamahasızdır. Bu eserde coşkulu ifadeler ve şathiyele de rastlanmaz. Tasavvuftan ziyade zühd ve takvânın ön plana çıkarıldığı *el-Ğunye*, bu özelliğinden dolayı Kâdiriyye tarikatı mensupları arasında bile Abdülkâdir-i Geylânî'nin öbür eserleri kadar rağbet görmemiştir. Müellif burada semâa taraftar olmadığı, hakiki semâ Kur'an ve hadis dinlemekten ibaret saydığı halde Kâdirîler semâa önem vermişlerdir.

el-Ğunye'de, Ebû Hanîfe'nin Ehl-i sünnet dışı bir mezhep olan Mürchie'den gösterilmesi özellikle Hanefîler'in tepkisini